LES PROSES MITOLÒGIQUES DE JOAN ROÍS DE CORELLA

EDICIÓ CRÍTICA

JOSEP LLUÍS MARTOS

Pròleg de Rafael Alemany Ferrer

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA
PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT
ALACANT/BARCELONA 2001

Pròleg

És ja un axioma indiscutible que l'estudi historicoliterari i filològic d'una obra literària de qualsevol època implica, com a requisit previ, la fixació fiable del seu text. Es tracta de la premissa obligada a partir de la qual hom pot fonamentar tota mena d'anàlisis i de discursos interpretatius. Actuar a l'inrevés equival a fer jocs d'artifici o a produir gegants amb peus de fang. El que acabe d'afirmar és particularment important si el nostre objecte d'estudi són els textos antics, puix que la distància temporal sol complicar la transmissió textual, alhora que obri les portes a tota mena d'errors que s'interposen fatalment entre el creador llunyà i els receptors dels temps actuals. És, sens dubte, per això que una de les tasques bàsiques que ens hem imposat els diversos equips de filòlegs que, des del món acadèmic, ens ocupem del patrimoni literari català de l'edat mitjana ha estat la recuperació dels nostres clàssics a través d'edicions solvents, única manera de fer-los accessibles i de garantir-ne una comprensió adequada.

Des de la Universitat d'Alacant hem volgut fer la nostra humil aportació a aquesta tasca ingent, sobretot a través de diversos projectes de recerca de l'Institut de Filologia Valenciana, els fruits dels quals comencen a veure la llum a poc a poc, però sense solució de continuïtat. No ens ha d'estranyar, per altra part, que, tot i que no de manera exclusiva, els nostres esforços s'orienten vers autors valencians; no debades així sembla exigir-ho una plataforma valenciana de recerca i el fet que aquests autors forniren el millor i més abundant de la literatura catalana antiga. És dins d'aquest context que s'insereix l'edició de les *Proses mitològiques* de Joan

Roís de Corella que avui presentem, part fonamental de la tesi doctoral de Josep Lluís Martos, defensada el setembre de 1999.

El llibre que teniu a les mans vol ser per damunt de tot, tal i com indica el seu subtítol, una edició crítica del conjunt dels textos corellans esmentats. Raons editorials han aconsellat l'autor de restringir l'abast de l'estudi preliminar i de deixar-hi reduïts a la mínima expressió aspectes ben interessants, com els relacionats amb les fonts i amb la cronologia interna d'aquestes peces, que, no obstant, es tracten amb detall en una monografia a banda, que es publica paral·lelament en la «Biblioteca de Filologia Catalana» del Departament homònim de la Universitat d'Alacant. Els dos llibres constitueixen, doncs, dues aportacions solidàriament complementàries.

Optar per Joan Roís de Corella significa optar per un autor negligit, mal valorat i deficientment interpretat durant molts anys, per bé que totes tres coses s'hagen començat a superar en els darrers temps. Però optar per aquest autor és també optar per l'escriptor amb més consciència literària i amb major voluntat d'estil de tots quants ens ofereixen les lletres catalanes medievals. Triar-ne les *Proses mitològiques* és triar un repertori coherent de textos corellans primerencs, on, a manera de microcosmos, trobem colpidorament representades totes i cadascuna de les claus del discurs literari de l'autor; d'ací la seua indubtable importància i significació. No hi ha ni un sol tret definidor de la poètica corellana que no hi puguem trobar: des de l'estètica melodramàtica i sentimental que traspuen els temes d'aquestes proses, al *corpus* retòric que les vehicula; un *corpus*, certament, fonamentat en l'ús i abús de recursos patètics i magnificadors del dolor, i en la pràctica d'aquell estil cultista i ornat, amb què els clàssics llatins aconseguiren les seues creacions més dignes i elevades.

Per primera vegada disposem d'una edició completa de les nou proses mitològiques de Corella, que té en compte tots els testimonis textuals que ens les han preservades, és a dir, el *Cançoner de Maians* —l'únic que les conté totes—, el *Còdex de Cambridge* —en conté cinc—, el *Cançoner d'orats* —ens en proporciona quatre— i el *Cançoner del Marqués de Barberà* —només ens n'ha preservat dues. Per primera vegada, també, cinc d'aquestes proses s'editen prenent com a base el *Còdex de Cambridge*, que Martos considera com a preferible, si bé una sola d'aquestes, el *Plant*

dolorós de la reina Ècuba, ja havia estat publicada aïlladament per Lola Badia a partir d'aquest testimoni. El responsable de l'edició, a més d'establir el text, l'acompanya de dues sèries d'anotacions: la primera, a peu de plana, ens proporciona informació de molt diversa mena (contextualització històrica, cultural o mitològica; constatació de seqüències aprofitades pel *Tirant lo Blanc*; aclariment de passatges foscos...); la segona, a la fi del llibre, constitueix un pormenoritzat aparat crític pròpiament dit, on es constaten les variants textuals rebutjades (lèxiques, ortogràfiques...) i, quan pertoca, es justifiquen les opcions adoptades en cada cas.

Tot plegat va precedit d'un «Estudi preliminar» on Josep Lluís Martos, a més d'oferir-nos un estat de la qüestió sobre la fortuna editorial i crítica de Corella, tracta una sèrie d'aspectes literaris i lingüístics imprescindibles per al coneixement bàsic dels textos que edita. D'entre aquests aspectes, com ja he assenyalat abans, els relacionats amb l'estudi de les fonts i de la cronologia interna de les nou proses, no volen ser més que un extret obligat dels extensos capítols que desenrotlla sobre aquestes qüestions en la seua monografia, ja esmentada, *Fonts i seqüència cronològica de les proses mitològiques de Joan Roís de Corella*. Malgrat això, el sintètic apartat de fonts resulta força clar i didàctic, per bé que n'haja quedat gairebé exclòs el tema de la possible influència dels intermediaris medievals dels clàssics sobre Corella. Al seu torn, el lector pot copsar força bé les línies bàsiques de l'argumentació que permet a Josep Lluís Martos establir una interessant proposta de seqüència cronològica interna de les nou proses, atenent-hi la concurrència de determinats motius temàtics, fonts comunes, tècnica compositiva o aspectes codicològics. Una proposta, al capdavall, que el porta a establir una línia ascendent que aniria des de la simple imitació de models retòrics palesa en la *Letra* o en el *Rahonament*, a les proses derivades d'una juxtaposició de fonts diverses, com *Lo johí*, tot passant per les traduccions modulades de textos ovidians de les *Lamentacions* o dels relats del *Parlament*. En l'apartat dedicat a l'estudi dels trets retòrics i estilístics, aspecte sobre el qual la crítica ja ha dit gairebé tot el que podia dir, Martos aprofundeix amb minuciositat i capacitat analítica, i es proposa de demostrar, amb una abundant documentació textual, com aquest important vessant de les proses corellanes permet demostrar l'evolució progressiva d'aquests textos d'acord amb l'ordenació interna

proposada. En els tres apartats finals de l'estudi, el responsable de l'edició presenta, respectivament, una descripció comparativa detallada dels principals trets lingüístics que caracteritzen els quatre testimonis textuals tinguts en compte —centrada particularment en les característiques grafofonològiques i morfològiques—, un regest crític de les edicions anteriors de les proses mitològiques i una presentació dels impecables criteris d'edició que ha fet servir.

No tinc el menor dubte, doncs, que aquest preciós material de la primera hora literària de Corella, que són les seues proses mitològiques, ens seran a partir d'ara més i millorment accessibles a través del treball de mediació dut a terme per Josep Lluís Martos, amb una dedicació i passió de les quals puc donar fe. L'editor ha estat intel·ligentment porós a tot el que la crítica més recent i solvent ha aportat al tema objecte del seu treball, però alhora no se n'ha estat d'apuntar hipòtesis, matisos i propostes, fruit de la seua reflexió personal, que, a partir d'ara, podran ser contrastades per altres especialistes. En qualsevol cas, tenir a l'abast aquest nou Corella, a partir d'un còdex que millora les versions en què ens era accessible fins ara, és un motiu de satisfacció per a medievalistes, estudiosos i lectors dels nostres clàssics, que, sens dubte, agrairan el treball de fixació textual dut a terme per Josep Lluís Martos, que avui tinc el goig de prologar.

RAFAEL ALEMANY FERRER